

Aan de Afdeling Natuurlijke
Rijkdommen en Energie
t.a.v. Dhr. Mark Draeck

uw kenmerk
15AB1/

ons kenmerk
Adviesnota IN.A.2003.134.

Bijlagen

vragen naar / e-mail
Joris Everaert
joris.everaert@instnat.be

telefoonnummer
02/ 558 18 27

Datum
3/07/2003

**Betreft : Voorstel aanvullingen op onderdeel 'natuur',
voorliggende dossiers windwerkgroep 9 juli 2003.**

Assenede

Op een minimumafstand van ongeveer 2.600 m ten NNW van de geplande locatie situeert zich een internationaal belangrijk pleister- en overwinteringsgebied van Kolgans en Kleine Zwaan. Door de voldoende afstand zal verstoring beperkt blijven. Voor zover bekend zijn er ook geen belangrijke plaatselijke (en seizoensgebonden) vliegbewegingen over de locatie. Er zijn ook geen indicaties dat dit wel het geval kan zijn. Op basis van de beschikbare gegevens verwacht het Instituut voor Natuurbehoud relatief weinig negatieve effecten op de vogelpopulaties.

Bree

(zie ook volledig IN-advies in bijlage van dossier)

In de directe omgeving van de voorgestelde locatie zijn geen bijzonder vogelrijke gebieden gesitueerd. Voor zover bekend zijn er ook geen belangrijke lokale dagelijkse vliegbewegingen over de locatie.

De kanaalberm van de Zuid Willemsvaart betreft wel een regionaal belangrijk migratiehabitat voor bosvogels zoals spechten, maar het ligt niet binnen de verwachtingen dat het relatief kleine project van twee windturbines een grote invloed zal hebben op deze situatie.

Op de Zuid Willemsvaart zijn gedurende de winterperiode ook pleisterende eenden aanwezig. De vastgestelde aantallen t.h.v. de geplande windturbines zijn echter niet van groot regionaal belang. De eenden verplaatsen zich regelmatig langs het kanaal, zowel over het water als langs de bomenrijen. Indien het niet gaat om grote aantallen dagelijks overvliegende vogels (zoals bij het voorliggende project), zullen de aanvaringskansen wel nog beperkt blijven. Het relatief kleine project zal ook vrijwel zeker geen belangrijke barrière vormen voor overvliegende eenden.

Bij relatief kleine windparken zoals het huidig voorliggende project zullen de negatieve effecten op seizoenale trekvogels ook waarschijnlijk nog meevallen.

Samengevat stelt het Instituut voor Natuurbehoud dat er aan de hand van de beschikbare gegevens relatief weinig significante negatieve effecten op vogels te verwachten zijn.

Melle

In de directe omgeving van de voorgestelde locatie zijn geen vogelrijke gebieden gesitueerd. Op de Schelde (ca. 1.600 m afstand) werden ter hoogte van Melle en Wetteren gedurende de voorbije winters wel de volgende maximaal aantallen vastgesteld: Wilde Eend (1.619), Tafeleend (100), Meerkoet (71) en kleinere aantallen van Wintertaling, Kraakeend en Kuifeend. In het meersengebied langs de Molenbeek-Gondebeek (cfr. Habitatrictlijngebied), op ongeveer 900 m van de windturbines, zijn (voor zover gekend) geen grote aantallen vogels aanwezig. Door de voldoende afstand zal verstoring beperkt blijven. Voor zover bekend zijn er ook geen belangrijke plaatselijke vliegbewegingen over de locatie. Samengevat verwacht het Instituut voor Natuurbehoud relatief weinig negatieve effecten op de vogelpopulaties.

Wetteren-Melle

Ten NNW van de locatie situeert zich ook een natuurgebied (recreatiedomein en kasteel van Kwatrecht), waarvan de 250 m buffer net voorbij 'Kalverhage' uitkomt. Verder liggen er nog twee kleinere natuurgebieden ten ZZO van de locatie op meer dan 250 m afstand van de geplande windturbines.

In de directe omgeving van de voorgestelde locatie zijn geen bijzonder vogelrijke gebieden gesitueerd. Op de meer noordelijk gelegen Schelde worden gedurende de winterperiode wel aanzienlijke aantallen van Wilde Eend en Tafeleend vastgesteld, maar door de voldoende afstand zal verstoring beperkt blijven. Voor zover bekend zijn er geen belangrijke plaatselijke (en seizoensgebonden) vliegbewegingen over de locatie. Er zijn ook geen indicaties dat dit wel het geval kan zijn. Op basis van de beschikbare gegevens verwacht het Instituut voor Natuurbehoud relatief weinig negatieve effecten op de vogelpopulaties.

Gent

De milieunota is volgens het Instituut voor Natuurbehoud (IN) voor het aspect vogels niet voldoende uitgewerkt. In het onderdeel 6.11 (Vogels) staan slechts 2 zinnen (afstand tot officieel erkende Vogelrichtlijngebieden). Er werd in het kader van de milieunota niets vermeld betreffende andere belangrijke vogelgebieden en vliegbewegingen. De opmaak van de milieunota is dus niet conform alle bepalingen van de omzendbrief EME/2000.01.

De Gentse Kanaalzone voldoet aan de numerieke criteria van de Internationale Ramsar-Conventionie en de Europese Vogelrichtlijn, waardoor de beschermingsmaatregelen van o.a. de Vogelrichtlijn daar zeker van toepassing zijn. Het hele gebied werd om die reden ook opgenomen in de lijst van internationaal belangrijke vogelgebieden, gepubliceerd in het naslagwerk Important Bird Areas in Europe en update Important Bird Areas and potential Ramsar Sites in Europe.

Het IN heeft naar aanleiding van de ROM-stuurgroep met betrekking tot de globale visie over de af te bakenen inplantingszones voor windturbines in de Gentse Kanaalzone (PROVINCIE OVL. DIENST PLANNING EN NATUURBEHOUD, 2001) en voor het geplande windpark aan het Kluisendok de mogelijke locaties nader bekeken. De inplanting van de geplande windturbine bij Eurosilo langs het Rodenhuizedok is niet conform het advies van de ROM-stuurgroep (gericht aan AROHM-afdeling Ruimtelijke Planning). Daarin staat duidelijk vermeld dat er ter hoogte van het Rodenhuizedok geen windturbines mogen worden ingeplant over een afstand van 200 à 300 m ten noorden en ten zuiden van het dok. De huidige geplande turbine staat op ongeveer 70 m van het Rodenhuizedok.

Op het Rodenhuizedok pleisteren er voornamelijk tijdens strenge winters tot soms 10.000 duikeenden. Bij verstoring (op regelmatige basis door schepen) vliegen deze eenden vaak op

en zijn er intense (ronddraaiende) vliegbewegingen tot in een straal van 500 en soms 1000 m rond het dok, waardoor de aanvaringskans door eventueel aanwezige windturbines tot hoge waarden zou kunnen oplopen. Aangezien de 200-300 m buffer vanuit ornithologisch aspect reeds een toegeving was, verstrekt het IN een negatief advies voor de geplande windturbine ter hoogte van Eurosilo. Het IN gaat ervan uit dat ook de administratie zich aan de afspraken van de ROM-stuurgroep zal houden.

Puurs-Ruisbroek

(eventueel verkorte versie zie onderliggende stukken)

In de directe omgeving van de voorgestelde locatie zijn enkele bijzonder vogelrijke gebieden gesitueerd (met diverse dagelijkse vliegbewegingen). In de milieunota werd hierop niet verder ingegaan. De milieunota is volgens het Instituut voor Natuurbehoud bijgevolg niet voldoende uitgewerkt. Volgende zwaartepunten zijn terug te vinden.

- 1) De Schelde boorden gelegen tussen het voormalig jachtpaviljoen D'Ursel (nu De Notelaar) en de Rupelmonding, de nieuwe arm van het zeekanaal met het Noordelijk Eiland en gedeeltelijk de omgeving van de oude sluis en het Zuidelijk Eiland;
- 2) Het gebied gelegen tussen het kanaal te Willebroek/Klein-Willebroek en het Zennegat (omgeving monding Zenne, Dijle, Nete) met zijn vele zoetwaterpartijen. Het accent ligt weliswaar bij de gebieden Broek de Naeyer, Domein Het Broek, Hazewinkel watersportbaan en de binnendijkse slikken en schorren van de Rupel.

Gedurende de winterperiode komen op de Rupel en het kanaal Ruisbroek-Puurs nationaal belangrijke aantallen watervogels voor. Enkele vastgestelde maximaal aantallen van de voorbije jaren (tot 2001): Bergeend (226), Krakeend (434), Pijlstaart (129), Kuifeend (298), Tafeleend (203), Wilde Eend (874), Wintertaling (1136). De aantallen van de Krakeend zijn van internationaal belang (1 % criterium vogelrichtlijn en Ramsar). Pleisterende eenden vertonen op aanwezige windturbines een significante verstoring tot ongeveer 400 m, de grootste verstoring (80 % aantalsvermindering) werd vastgesteld binnen de 150 m. De geplande windturbine komt op ongeveer 60 m van het kanaal Ruisbroek-Puurs te staan. We kunnen dus stellen dat er een bepaald aantal pleisterende watervogels een zekere verstoring kan ondervinden.

Op ongeveer 1900 m ten zuidoosten van de geplande locatie ligt het 'Broek De Naeyer', een zeer vogelrijk gebied. Gedurende de winterperiode komen daar tot een paar duizend watervogels voor, met o.m. (tot in 2001) grote aantallen van Pijlstaart (158) en Wintertaling (647). In de voorbije winter 2002-2003 werden in het Broek De Naeyer gedurende meerdere weken minstens 600 overnachtende Pijlstaarten (recent zelfs tot 1000), 250 Bergeenden en 400 Slobeenden geteld. Voor de Pijlstaart en Slobeend is dit meer dan 1 % van de totale NW-Europese populatie en dus van internationaal belang (1 % criterium). Het Broek De Naeyer is ook van nationaal tot internationaal belang voor een aantal broedvogelsoorten, zoals Kwak, Woudaapje, Porseleinhoen, Bergeend, Wintertaling, Zomertaling, Pijlstaart, Tafeleend, Kuifeend, Blauwborst en Sprinkhaanzanger. Door de voldoende grote afstand zal de verstoring van deze pleisterende en broedende vogels hier zeer waarschijnlijk nog beperkt blijven.

De nationaal tot internationaal belangrijke gebieden in de omgeving van de geplande windturbinelocatie nemen elk jaar in belangrijkheid toe en recht evenredig de uitwisseling tussen deze. Deze vaststelling moet uiteraard meegenomen worden in de evaluatie van de mogelijke effecten door de windturbines, zeker voor wat betreft de vliegbewegingen.

Vele honderden tot enkele duizenden watervogels (vnl. eenden) vliegen dagelijks (op windturbinehoogte) rond in de omgeving. De kleine geplande windturbinelocatie is gelegen tussen de verschillende omliggende natuurgebieden. De uitwisseling (veelal in de schemering en 's nachts) gebeurt voornamelijk tussen het gebied Broek De Naeyer (en naastliggende gebieden) en de meer noordelijk gelegen gebieden langs de Rupel en Schelde. Aan de hand van jarenlange plaatselijke ornithologische kennis zijn er duidelijke indicaties dat ook een groot deel van de vogels dagelijks over de geplande windturbinelocatie vliegt. Langs de Rupel en het kanaal Ruisbroek-Puurs is er ook dagelijkse slaaptrek van verschillende honderden tot een paar duizend meeuwen, Aalscholvers en diverse soorten steltlopers.

De betreffende lokale vliegbewegingen zijn in de beleidsondersteunende vogelatlas van het Instituut voor Natuurbehoud weergegeven door lijnen van verschillende dikte (al naargelang de klasse). Uiteraard wil dit niet zeggen dat er alleen langs deze lijnen wordt gevlogen. Lokale trekroutes zijn doorgaans verschillende honderden meters tot een paar kilometer breed. Om een belangrijke negatieve impact (aanvaring, verstoring) te beperken raden we steeds aan om rond de aangegeven lijnen een veiligheidsbuffer van ongeveer 1 km te vrijwaren, tenzij uit nader onderzoek (of op basis van duidelijke indicaties) blijkt dat dit niet noodzakelijk is. De geplande windturbinelocatie ligt duidelijk binnen die buffer. Indien er inderdaad regelmatig tot verschillende honderden eenden, meeuwen, Aalscholvers en steltlopers over de locatie vliegen, verwachten we een aanzienlijk aantal slachtoffers. Bij gebrek aan exacte telgegevens voor de specifieke locatie, is het momenteel moeilijk om een schatting te maken van het mogelijk aantal aanvaringsslachtoffers.

Aan het windpark te Oosterbierum in Nederland werd berekend dat – op grond van het aantal zekere, zeer waarschijnlijke en mogelijke slachtoffers – er maximaal ongeveer 1 op 4.819 overvliegende meeuwen (dag- en nachtsituatie) in botsing kwam met een windturbine. Uitgaande van de nachtsituatie was dat maximaal ongeveer 1 op 270 overvliegende meeuwen. Voor de dag- en nachtsituatie samen werd aan de Oostdam te Zeebrugge een vrij gelijkaardige aanvaringskans van 1 op 3.700 meeuwen berekend. Voor diezelfde situatie kon aan de grotere windturbines langs het Boudewijnkanaal te Brugge een iets grotere aanvaringskans van 1 op 2.200 (enkel voor Zilvermeeuw) gevonden worden. De hogere en iets trager draaiende windturbines van het Boudewijnkanaal zorgen dus blijkbaar niet meteen voor een kleinere aanvaringskans. In Nederland vond men voor eenden een aanvaringskans van ongeveer 1 op 1.100 nachtelijke passanten, voor steltlopers was dit ongeveer 1 op 770.

De grootste aantallen vogels (vnl. eenden) t.h.v. de geplande windturbinelocatie zijn gedurende de winterperiode aanwezig (6 maanden). Meeuwen zijn relatief weinig verstoringsgevoelig en overvliegende vogels wijken dan ook weinig of niet uit voor windturbines. De aanvaringskans is dan ook relatief hoog. Aan de Oostdam te Zeebrugge en langs het Boudewijnkanaal te Brugge werd ook aangetoond dat zeldzamere soorten het slachtoffer kunnen worden van windturbines. De situatie is echter zeer plaatsafhankelijk. Het voorkomen van kleinere aantallen zeldzame soorten geeft niet altijd de garantie voor een laag aanvaringsrisico. Uit onderzoek in het buitenland bleek dat duikeenden tijdens foerageervluchten in heldere nachten een korte rij met turbines 'vrij' probleemloos kunnen kruisen door tussen de turbines te vliegen (mits een zekere aanvaringskans, zie boven). Tijdens donkere nachten en bij slechte weersomstandigheden meden de vogels het park door een omtrekkende beweging te maken (VAN DER WINDEN *et al*, 1996). Vogels die goed vertrouwd zijn met het gebied lijken dus in donkere nachten rekening te houden met de aanwezigheid van windturbines, anderzijds wijzen de gegevens op het feit dat een rij turbines tijdens donkere nachten als een barrière gaat werken (verstoring).

Aangezien het op de voorgestelde locatie gaat om dagelijks zeer waarschijnlijk verschillende honderden tot een paar duizend eenden, zal een aanzienlijk aantal hiervan de geplande turbine toch gevaarlijk dicht naderen, met een mogelijk belangrijke aanvaringskans tot gevolg. Ook voor de overvliegende Aalscholvers, meeuwen, en steltlopers, verwachten we mogelijke problemen.

Op basis van diverse wetenschappelijke studies wordt algemeen geadviseerd om geen windturbines te plaatsen op vogelrijke locaties. Deze doelstelling is ook duidelijk opgenomen in de Vlaamse omzendbrief EME/2000.01. Ook in een recent BirdLife rapport staat duidelijk beschreven dat voor risicolocaties steeds het voorzorgsprincipe dient gehanteerd te worden, tenzij en totdat degelijk onderzoek (o.m. op basis van meerdere tellingen) de indicatie kan geven dat negatieve effecten beperkt zullen blijven.

Op basis van het 'voorzorgsprincipe', beschreven in de Vlaamse Omzendbrief EME/2000.01, het recente Birdlife rapport, en Artikel 6 lid 2 van de Europese Habitatrichtlijn 92/43/EEG, verstrekt het Instituut voor Natuurbehoud een voorlopig negatief advies voor het voorgestelde project. Er wordt aangeraden eerst het noodzakelijke onderzoek (vliegbewegingen) uit te voeren. Dit zal pas kunnen gebeuren gedurende de volgende winterperiode.

Vriendelijke groeten,

Joris Everaert

Wetenschappelijk attaché - bioloog.

Instituut voor Natuurbehoud (IN).

Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Gemeenschap.

Onderzoeksceel populatie- en verspreidingsecologie.

Effecten van windturbines op habitatgeschiktheid met betrekking tot vogelpopulaties: lange termijn monitoring en adviesverlening.

Kliniekstraat 25, B-1070 Brussel, België

Tel: 02 - 558.18.27. Fax: 02 - 558.18.05.

E-mail: joris.everaert@instnat.be

Website: <http://www.instnat.be>

